

ПРАЛЕТАРЬСЬКІ УСІХ КРАЇН, ЯДНАЄСЯ! ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ І ПРАУЛЕННЯ САОУЗА ПІСЬМЕННИКАУ БССР.

№ 68 (1602) Аўторак, 29 жніўня 1961 года Цана 4 кап.

Праз два дні ў аўдыторыі вышэйшых навучальных устаноў Беларускай прэзыдэнцкай акадэміі першыя гэтага навучальнага года. Сярод прысутных студэнтаў — чарнашкі муляры, фрэзершчыніцы, машыністы, майстры высокіх ураджкоў. Яны прыехалі ў навучальныя ўстановы з розных куткоў рэспублікі. У Беларусі дзяржаўны ўніверсітэт паступілі Аляксей Баранюк, мыхай гарадскога павяліка Асеев, і тынкоўшчыца мінаска будтраста № 1 Клаудзія Сушко. Былы воін Савецкай Арміі Уладзімір Ячэіна паспяхова вытрымаў прыёмныя іспыты ў педагогічным інстытуте. Работніца Барысаўскай лінійнай фабрыкі Ларыса Гурвіч стала студэнткай медыцынскага інстытута.

Гасцінка сустрэла сям'я беларускіх студэнтаў юнакоў і дзяўчат Украіны, Латвіі, Літвы, Расійскай Федэрацыі. У Беларусі дзяржаўны ўніверсітэт пачне навучальны год трыма малых кубіцамі.

Сябра перагляднага вучэбнага праграмы Тэатральна-мастацкага інстытута, кансерватарыі, бібліятэчнага тэхнікума. Яны больш наб-

ліжаны да жыцця, больш мэтанакіраваны. Пакуль не прэзвіце званок, студэнты наводзіць парадок, працуюць мяюць падлогу, працуюць ваоны і вешаюць фіранкі. Яны робяць пакоі ўтульнымі — тут прыдзеца жыць не дзень, не два. Наш фотакарэспандэнт С. Чыршын наведваў інтэрнат Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і знаў студэнтка Вольгу Старавару і Міну Маскалі, калі яны прыбірали пакоі.

Герой нашага часу, носьбіт новай маралі

У ПЕРЫЯД пераходу да камунізму ўстае перад намі задача выхавання новага чалавека, які гарманічна спалучае ў сабе духоўнае багацце, маральную чыстату і фізічную дасканаласць. Гэта — адзін з важнейшых тэзісаў праекта Праграмы КПСС — праграмы камуністычнага будаўніцтва.

Камунізм — самае дасканалое, самае справядлівае грамадства. Яно ўжо становіцца блізкай будучыняй, і задача выхавання новых людзей, якіх заклікаю стварыць гэтае будучыню і жыць у ёй, пастае ва ўсёй сваёй велічы і неадкладнасці. У праекце Праграмы КПСС, пачаўшы з рэспубліканскага праблем стварэння матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму, дадзена глыбока абгрунтаваная сістэма выхавання новага чалавека. У ёй прадугледжана ўсё неабходнае для ўсебаковага і гарманічнага развіцця чалавечай асобы. У ёй, гэтай сістэме, сфармуляваны маральны кодэкс будаўнічага камунізму.

Аддзяляючы справе камунізму, любіць да сацыялістычнага Радзімы, да краіны сацыялізму; добрасумленна праца на карысць грамадства: хто не працуе, той не есць; клопаты кожнага аб захаванні і пачыненні грамадскага здбытку; высокае ўсведамленне грамадскага абавязку, нецярплівасць да перушэння грамадскіх інтарэсаў; калектывізм і таварыскае ўзаемадапамога: кожны за ўсіх, усё за аднаго; гуманнае адносіны і ўзаемнае павага паміж людзьмі: чалавек чалавеку — друг, таварыш і брат; сумленнасць і праўдзівасць; маральна чыстата, прастата і сціпласць у грамадскім і асабістым жыцці; уважлівае павяга ў сям'і, клопаты аб выхаванні дзяцей; непрыктычнасць да несправядлівасці, дармадства, неўсумленнасці, кар'ерызму; дружба і братэрства ўсіх чалавечых і расавых несправядлівасці; неспрымальнасць да ворагаў камунізму, справы міру і свабоды народаў; брацкая салідарнасць з працоўнымі ўсіх краін, з усімі народамі, — вось важнейшыя маральныя прыкметы, якімі павінен кіравацца савецкі чалавек.

Ва ўсталяванні гэтых прынцыпаў, у рэалізацыі савецкім чалавеку жасцей будаўніча новага свету вялікая роля належыць савецкай літаратуры і мастацтва. Савецкія мастацкія творы павіны быць такімі, якія выклікаюць у чытацкай аўдыторыі і глядацкай публіцы цікавасць, цікавасць да маральна-пэдагагічнага зместу, да маральна-пэдагагічнага зместу, да маральна-пэдагагічнага зместу, да маральна-пэдагагічнага зместу.

Гаворачы аб выхаванні чалавека камуністычнага Заўтра, нельга не сказаць асабліва аб дзіцячым літаратурным і мастацкім выхаванні маральных прынцыпаў — працэсе складаным і доўгім, які пачынаецца з маленства. І зразумела, якое важнае

значэнне ў гэтай справе для дзіцяці мае мастацкае слова. Перад творцамі літаратуры і мастацтва пастае шырокае поле дзейнасці і адказныя задачы. Між тым, мала павялічваецца ў нас таленавітых кніг для дзяцей; многія творы не вызначаюцца ні зместаўнасцю, ні сапраўднай зямальнасцю. Пытанні развіцця дзіцячых літаратурных надзвіжак рэдка абмяркоўваюцца ў нашым друку і на творчых сходках.

Дзеючы аб павышэнні выхавальнай ролі літаратуры і мастацтва, нельга забываць і аб тым, як дасягаць да мас нашы творы. Праекце Беларускай літаратуры і мастацтва павінен быць узнята на новую вышыню. Нельга мірыцца з тым, што шмат кніг да чытацкага часу бывае з-за неапаголівасці выдвецца і кнігадзельныя арганізацыі вельмі доўгі і пэўны, што тыржы нашых перыядычных літаратурных выданняў знікае.

У апошнія гады ўзмацнілі сувязі нашых тэатраў, музычных і іншых творчых калектываў з глядацкай і слухачкай: больш робіцца выязных спектакляў і канцэртаў; часцей наладжваюцца перасоўныя мастацкія выстайкі, творчыя сустрэчы дзетчых мастацтва з рабочымі і калгаснікамі. Гэтая справа мае надзвычайнае значэнне ў прапаганда творцаў мастацтва, і яе трэба палепшаць, удасканаліць, пашыраць.

Новы этап у жыцці краіны адкрывае і новыя дэлегаты, новыя матэрыялы ў развіцці літаратуры і мастацтва, у павышэнні іх ролі ў выхавальнай справе выхавання новага чалавека, чалавека камуністычнага грамадства.

У мастацтва сацыялістычнага рэалізму, заснаваным на прынцыпах народнасці і партыйнасці, сме-

лае неапатерства ў мастацкім паказанні жыцця спалучаецца з выкарыстаннем і развіццём усіх прагрэсіўных традыцый савецкай культуры. Перад пісьменнікамі, мастакамі, музыкантамі, аўтарамі тэатра і кіно адкрываецца шырокае прэсторыя для праяўлення асабістай творчай ініцыятывы, высокага майстэрства, для разнастайнасці творчых форм, стыляў і жанраў.

У гэтых ясных і мудрых словах праекта Праграмы КПСС выказаны клопаты нашай роднай пертыі аб правільным напрамку ў развіцці літаратуры і мастацтва, аб іх ідэйным і мастацкім узроўні, аб павышэнні іх выхавальнай ролі ў жыцці савецкага грамадства.

Камунізм усталявае на зямлі Мір, Працу, Свабоду, Роўнасць і Шчасце ўсіх народаў. Гэтай вялікай справе нахвіна служыць савецкая многачасналіная літаратура, савецкае мастацтва.

НА ТЭАТРАЛЬНЫХ афішах выявіліся назвы новых спектакляў па п'есах беларускіх драматургаў: «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка, «Выгнанне будніш» І. Шамякіна, «Калі ты чалавек» А. Маўзона, «Любоў, Надзея, Вера...» П. Васілеўскага і некаторыя іншыя п'есы. Гэта сведчанне пэўнага зруху ў нашай драматычнай літаратуры. Але справа тут, відавочна, не ў колькасці, а перш за ўсё ў мастацкай вартасці напісанага, у тым, ці з'яўляецца кожная з п'ес надейнай асновай для хвалюючага, высокайзанага спектакля.

У названых п'есах адчуваецца пільная увага драматургаў да сённяшняга жыцця краіны, запіканасць важнейшымі праблемамі сучаснасці, перспектывамі камуністычнага будучыня. Вызначачы час дзеяння п'есы «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка піша: «У сусветы — учора, у нашай вёсцы — сёння, а ў ашай — заўтра». На душэўную і сур'ёзную размову пра сучаснасць выклікаюць таксама і Іван Шамякін і Аркадзь Маўзона, і Пятро Васілеўскі.

Зусім натуральна, што ў п'есе створана ў першы разгарнутага будаўніцтва камунізму, уладарна ўзыходзіць тэма «трыяль рэалізацыі» — той светлазорнай будучыні, парасткі якой рунюць ужо на сённяшняй нізе. Герой п'есы задумваюцца над тым, як наблізіць жаданы камуністычны час, якім павінен прыйсці ў яго чалавек, супраць чаго і як павінен ён змагацца. Максім у «Лявоніха на арбіце» гаворыць: «Вот вы пра камунізм дбаеце. А трэба, каб туды ішлі ўсе з чыстымі, шырымі, светлымі душама». Тую ж думку паўтарае і Настасья ў п'есе А. Маўзона «Калі ты чалавек».

«Людзі скрозь мазгі свае чыстыя, душы ў дванадзіці водах мыюць, каб у тое чыстае і светлае светлы і чыстыя прыйсці».

Калі галоўны герой п'есы І. Шамякіна «Выгнанне будніш» Гаворка з юнакам запалам даказвае: «Мне абрыдла гэтая вярцячая патэрыяцыя крывагага мазоля! Даволі патэрыяцыя мазоля! Час патэрыяцыя рукі, якія наіскаюць кнопки механізмаў» — дык тут нельга не далучыцца да ўсхваляванага, грамадзянскага голасу пісьменніка, які адлюстравалі эпохі. Наш час дае ўсё большыя матэрыялы для духоўнага, інтэлектуальнага развіцця чалавека. Драматургі рашуча выступаюць супраць той катэгорыі гора-кіраўнікоў, якія не кляпоціцца аб працаўніку, не заўважаюць яго духоўных запатрабаванняў, а думваюць толькі аб ураркай, надоях чалака, масе, снінгах і г. д. Нельга не парагізіцца з героем А. Маўзона Тэатра: «Добра, калі чалавек на гарачыні і снінгах дла чалавек. Калі ж наавадор пачынаецца, дык гэта ўжо нікуды не варт».

Выкрыві і тым самым вынесі на грамадскі суд усё, што аджало аджывае, — такая адна з важнейшых задач літаратуры сацыялістычнага рэалізму.

Праўда сучаснасці, раскрытае і ў сапраўдным творы драматычна і не іншакі, як праз праўду, жыццёвае, сацыяльнае значэнне аддзяляюцца і ім канфлікты. Частае ўпамінане (і наш раз і не зусім дэрмі) ступенчых спадарожнікаў зямлі, вымпелу на Месцы.

У сваю час А. Маўзона паказвае, што ў яго п'есе (за выключэннем «Канстанціна Заслона») дзеянне грунтуецца на маляжыцкіх канфліктах. Гэтага нельга сказаць пра новы п'есу драматурга «Калі ты чалавек» (Твой светлы шлях), якая пастаўлена ў Мінску і Маскве. Лейтэматы п'есы — сцвярджэнне таго, што калгаснік, які і кожны савецкі чалавек, настолькі духоўна вырас, настолькі інтэлектуальна ўзбагачаецца, што інтэкса жыць не толькі заможна, але і прыгожа; адчуваючы сябе гаспадаром жыцця, ён уступае ў барацьбу з усімі, хто сядама іх невадлага стаіць на шляху да здышчэння яго свабодных мэт. Менавіта тут — канфліктны аснова п'есы.

У п'есе два галоўныя героі: студэнтка п'эдагагічнага інстытута Тацяна Паўлічэвіч і атраном калгаса «Новы шлях» Антон Ганчар. Тацяна — носьбіт свайго ідэяльнага маральна-пэдагагічнага, уласнабленна ягога з'яўляецца распрацаваным праект перабудовы рознай вёскі. Ганчар — увесь у пазубірашым дні, у клопатах аб здадыванні сваіх згаістычных інтарэсаў. Жыццёвыя снейкі Ганчара і Тацяны раней былі знітаваны, але неўзабаве размыліся, каб больш ужо не злучацца — вельмі ж розныя яны людзі.

Нягледзячы на рад трынах шырока ў псіхалагічных партрэтах Тацяны і Ганчара, глыбокіх, мастацка перакананых характараў у п'есе не атрымаўся. У многім, відаць, таму, што герой часта ідуць па «абочыне» дзеяння п'есы, яны не сталі «змагальніцкімі» грамадскімі сіламі, што ўздымаюць у канфлікты. Тацяна пастаўлена ў п'есе ў такіх абставінах, калі быць чалавечым дзеяннем у поўным сэнсе гэтага слова ёй, пры ўсім жаданні, немагчыма. Яна прысутнічае на сцене нібыта крадком, ад кайнула да кайнула. І калгаснікі, асабліва людзі сталыя, умудроўныя жыццём, з энтузіязмам успрымаючы «фантэзі» студэнткі, усё ж, натуральна, больш вераць ваяжаму, які іх працягвае, слову старэйшай арцыі Кашубы. Таму старэйшы амаль без намагаўня ўдзяецца пераканан грамаду, што не варты рызыкаваць, спыніцца

будоваць «вёску з фантазіямі»; трэба спачатку яшчэ пабарацца, абыжыцца, больш трывала стаць на ногі.

Паражэнне Тацяны, аднак, не было канчатковым, як здаваўся ёй самой і шмат каму з сяброў. За справу энэргічна, з усёй душой узяўся другі сакратар райкома партыі Надзея. Гэта ён нахвіна ў і падтрымаў перадавых калгаснікаў з «Новага шляху»; гэта ён смела выступіў супраць першага сакратара райкома Каліна, старэйшым калгас Кашубы — людзям, што развучыліся марыць, што жыць толькі бліжэйшымі клопатамі. Перамога нова, мара Тацяны здзейсніцца — такая думка фінальнага п'есы. Надзея, які зусім выталакова трапіў у «кола» дзеяння п'есы, стаў па волі аўтара тым асілкам, які зрушыў гэтак мола з месца і «заў яму патрыятычны ход. Надзея і Тацяна ўдзялілі на ўсім дапамагаюць моладзі і перадавых калгаснікаў. І пастаўлена ў аўтара тым сапраўды, добраахвотна саступаюць з дарогі і яго прынцыповыя праціўнікі — Каліна з Кашубам. І нават канчаткова пасаромлены на грамадскім судзе Тацяна і Тацяна, гатовы стаць на бок Надзеянага.

Усталяваны вялікую сэнсавую напружку на вобраз сакратара райкома Надзеянага драматург вядома, меў на ўвазе мастацкі аргументаваную тую думку, што новае, толькі-толькі народжанае ў масах, падтрыманае партыяй, паступова, але няўхільна набывае неадвольную сілу і перамагае. А. Маўзона шмат у чым удаляецца дасягнуць пастаўленай мэты. Аднак, хацелі ён таго ці не, атрымаўся так, што Надзеяні неж прыкметна засламіў сабой Тацяну і пачаў выконваць тыя функцыі, якія паводле логікі развіцця дзеяння, павінен быў выконваць Тацяна. Невыпадкава Тацяна, якая спачатку была душой малых энтузіястаў, у трынах дні яма чырага рабіць, хіба толькі дбаць аб сваіх часта асабістых інтарэсах і, выконваючы аўтарскую волю, зрэдку казавы «дзяжурную» рэліку, які, напрыклад, пра наш вымпел на Месцы. Не выпадкова таксама ў кодзе дзеяння ўсё бома малодзім безаблічным робіцца малодзі і больш творца — Янка Кайрына, аўтар яночна на сцене, каб толькі выказаўся ў падтрымку Надзеянага і тым самым аслабіў пазіцыі Кашубы і Каліна.

Прасталейнасць у вырашэнні галоўнага канфлікту, слабасць псіхалагічнай абмадэлі нават вядуць у вобразы, магчыма, адчуваюць «сам аўтар. І ён «дыпламатычна» назваў твор драматычнай паэмай. Ды, нарэшце справа не ў аўтарскім вызначэнні жанра. Справа ў самім творы. А п'еса «Калі ты чалавек» з-за схематычна рэалізацыі канфлікту шмат страціла ў мастацкай перакананасці вобразы, у строінасці сюжэтычна-кампазіцыйнай будовы.

КАШТОўНАЯ РЫСА Уладзімір А. Макаёнка як пісьменніку — у яго вельмі зоркае, прайвілівае вока, у сучасным ён звычайна прымець зерні будучыня, але яшчэ ў большай ступені ўмеае савецкае «убачыць» тыя шкідныя сілы, што, бы пустаае, глушаць усюды новага.

У п'есе «Лявоніха на арбіце» («Полюма» № 1, 1961) А. Макаёнак з запалам акае супраць дробнаўласніцкай псіхалогіі, супраць людзей, якія нават у сні любуюцца сваёй спылівай.

«Лявоніха на арбіце» — камедія, а значыць — змаганне супраць перажыткаў уладзіства вядзеша ў творы сродкамі камедыінасы. У той жа час у п'есе вядзеша ўважліва вага фарсавых і вядзешых элементаў. Гаворачы

аб рэчах вельмі сур'ёзных, настолькі абаранючы новае адносіны да працы, да грамадскай уладзісці, драматург тым не менш не можа страмаць усмешкі, а то і шырока раскацістага смеху, калі ўбачыць усю мізэрнасць пагуг асобных людзей, што пры ўсёй сваёй настолькісці ніяк не могуць утрымацца на старых пазіцыях. Яны сапраўды смешныя. Смешныя настолькі, што драматург лічыць за лепшае карачь іх смехам «грубым», «асаленым», ад чаго гэты смех становіцца яшчэ больш анішчальным, зэдальным. На першы погляд, такі прыём барыб'ю са старым прынцыпам вельмі лёгкую перамогу новаму, «дзімае» энэргічнасць, напружаласць і драматычна дзеянні. У сапраўднасці ж барыб'ю ніколі не змякчаеца, толькі драматычны характар яе знешне маскіруецца «старасвецкімі халатамі» вядзеша і фарса.

Нельга не смяцца з калгасніка Лявона — ён, як і ўсе, «згадзён на камунізм», але не супраць украсці калгаснае сена для сваёй кароўкі. Ён чалавек па-свойму эрудзіраваны, можа пры выпадку сцяго-таго і «вучонай» шаткай адзіліць, і на калгаснай маркісма спаслацца. Толькі ўся яго «вучонасць» накіравана на тое, каб абараніць сваю «свабоду, сваю эканамічную незалежнасць». І трэба прызнаць, што ён не толькі гаворыць, але і дзейнічае, шукае сабе спыліваю. Калі ж ён зразумее (Лявон чалавек разумны і хітры), што ўсё ж будзе пераможаны, бо «адзін у полі не воіну», дык будзе асабістым хістаннем вырашаць, што «трэба змяніць нагу». Хоць у душы яшчэ застаецца ўсё тым жа Лявонам, які хіцанька не адночы будзе шаптаць сваёй Красулі: «Эх, зазноба ты мая ратая! Што маюць хвастор? Га? можа і ты хочаш на калгасную ферму? Ды чабе там лёгка падмавілі?.. кукурузаў!.. Не махай хвастор! Не сьбібай! Не павяду! Не маж! Як-нікак, а што ні дзень, то сьмегай калейка жыццём у кішэні. Ты ж у мяне — як чаканка званой манеты. Што так сумна глядзіць? Ну, жой, мая фабрыка! Выбарай гой. Бо які я гаспадар без грошу? Без яго гарод — пустое месца. О-о! У Буйкевіча галява варыць... Ён ведае, з якога боку міну пакаліцца пад мой басіён. Ён ведае ў двары кароўку, дык сам папрасіў забраць і гарод...»

Сюжэтычна Лявоніха можа быць абмадэлі савецкі работнік Глузкоў. Лявон і стараеца заручыцца з ім падтрымкай, але паступова пераконваецца, што Глузкоў са-сам ледзь трымаецца за сваё «дзеканнае крэсла». Гэты рана паспелы пенсіонер шукае толькі спакою, каб як адгардзіцца ад усёго белага свету. «Дзіце сьміра ў камунізм, толькі шіка, мірна, спакойна», — раіць ён калгаснікам. Стварачы вобраз Глузкоўскага і яго падтрымка Цескава, драматург свядома ідзе па лініі шаржыравання, адкрывае выказваючы свае аніпаты і да падобных тыпаў.

Лявоніху супрацістаць у п'есе дружная сям'я калгаснікаў і іх кіраўнікоў, з ім змагаюцца нават жонка і дачка. Праўда, не ўсе становіцца ў звары кароўку, але ва ўсіх іх вывудзена такая рыса, як глыбокая перакананасць у вялікай праўдзе камунізму. Яны адчуваюць сваю сілу, сваю непераможнасць.

Рашэнне канфлікту ў п'есе «Лявоніха на арбіце», такім чынам, адкрывае, неперадана вывудзена, але не прасталейнае. Логікай нашай сучаснасці лявоніху прымушаны становіцца ў шэрагі чытацкіх сваёй праціўнікаў ці, прынамсі, прытаіцца, нідзе не выступаюць свайго маленяга «я». Тым не менш варт задумацца, ці не ранаваць «лічыць «анархізмам», як выказаўся адзін з героў п'есы, людзей са светлагалады і маральнымі ўстаўмі Лявона. Пэўна, што не! Дробнаўласніцтва вельмі

(Працяг на 2-й стар.)

ДА ўЗРОўНЮ ГОРАДА? ЦУДОўНА!

Раней мне цяжка было ўявіць, хаця б у больш-менш агульных рысах, нашу вёску ў будучыню. Горад будучага ў прыблэнна ўяўляў, а вёску — не. Магчыма, таму, што да гэтага мы гаварылі не столькі пра яе будучыню, колькі пра мінулае. Больш параўноўвалі калгасную вёску з яе сёмай, заняўшаю абудулі ў вёскай дарэвалюцыйнай. І можа, прыгаварваючы падслепаватыя чымяныя агеньчыкі староў вёскі, мы выпускалі з-пад увагі, што там, на гарызонце, скрозь смугу часу сёе ярыч лі-зішчы агні вёскі, абноўленай да непазнавальнасці. вёскі камуністычнай.

Дык вось цяпер я ўяўляю нашу заўтрашнюю вёску. Уяўляю так, нібыта іду па яе вуліцы. І тут, вядома, мая заслуга невялікая. Для гэтага не трэба быць ні фантазёрам, ні прарокам. Для гэтага даволі аднаго — чытаць і перачытваць агітэраў радыі праекта новай Праграмы партыі. Хаця б, да прыкладу, наступнае: «У канчатковым выніку па культурна-бытавым умовах жыцця сельскае насельніцтва з'яўляецца з гарадскім. Або: «Партыя лічыць неабходным раўнамерна размяшчаць культурныя ўстановы па тэрыторыі краіны з тым, каб паступова павысіць узровень культуры вёскі да ўзроўня горада».

Узяўшы культурны ўзровень вёскі да ўзроўня горада на працягу бліжэйшага дзвядцятгадовага ўдмайжыць ў значэнне гэтых слоў, слоў, якім гарчы чыстым золатам на скаржынах гісторыі! Праўда ўсёго дзвядцятга год — а час яшчэ хутка — і мы называем паконым з перажыткамі вёскаў адсталасці і бескультур'я вёскі. Як тут не марыць, не ўзняцца над штодзённымі клопатамі і справамі, каб хопь краем вока заглянуць у надхалоднае Заўтра?

У той жа час як не паглядзець на-понаму на нашу сённяшнюю вёску, як не падысці да яе з іншай мейкай і не прыкмысць, што ў ёй з будучага, а што — мінулага. Сёння зрабіць гэта не цяжка. У святле вялікіх правядзеньняў партыі асабліва рашэдна вядуць тое, што ўжо дасягнута ў справе культуры, працэсу таварыніскага ўз'яўлення вёскі, і тое, што яшчэ трэба зрабіць. У цялым жа радзе і абнаўляе тое відэачоны факт, што былаго сёмага «мужыка-беларуса, пана сахі і касы» сёння не пазнаць. І справа тут не толькі ў тым, што савецкі сцягін чытае

газету, слухае радзе і ходзіць у кіно. Усё гэта — толькі яшчэ ўмовы для культурынага абнаўлення вёскі, толькі знешнія прыкметы. Справа — у тых карзінных ядвінх зменах, якія адбыліся або адбудуцца ва ўнутраным свеце калгасніка і рабочага саўгаса. Ён не толькі карыстаецца скарбамі культурынага жыцця, але ўжо адчувае патрэбу ў іх. У яго ўжо абудзіўся поштыт на зместаўную кнігу, добры фільм, па-майстэрску падрыхтаваную радыёперадачу. Больш таго — яго рука цягнецца да пара, пэндзля, рэза. Ён імкнецца акрамя каштоўнасцей матэрыяльных, стварыць каштоўнасці духоўныя. І ў гэтым заключачацца карзіннае адзозжэнне чалавеча свецкага сцягана ад чалавеча «чыя жыць в сплосшом картофеле і хлебе».

Мне даводзілася працаваць у розных раённых газетах рэспублікі, наведваў я імяла нашых вёскаў і вёскач (не прыпомніш і ўсе іх назвы). І калі гаварыць аб агульным уражанні, то яно светлае. Культурнае жыццё вёскі ідзе шырока ўгору. Асабліва ясна ўсведоміў у гэты факт, калі працаваў у былым Давыд-Гарадзіцкім раёне — адным з глухых калісёў куткоў Палесся. Тут у ўласным вычыма бачыў, як вёска, якая зусім нядаўна гібела ў цемры і гевушце, перараджаецца, як развітаюцца яе творчыя сілы і зольнасці.

Колькі таленавітых людзей сустраўся мне ў раёне! Канстанцін Казьба з захваленнем займаўся разойб на дрэву і рабў гэта з уместавам сапраўднага майстра. Дамітры Антановіч і Міхась Жураўскі чыталі на пасяджэннях літаратурнага аб'яднання пры раённай газеце свае новыя вершы. Мікола Шамякіна і іншыя самадзейныя мастацкі арганізавалі выстайкі сваёй работ і ўсё марылі аб адкрыцці студыі (мёр х дэрчы, потым здзейснілася, мне нават памічаліся прысутнічаць на першых занятках мастакоў-студэнтаў), сёстры Тупік збіралі і складалі самі частушкі, а дачка Іванавой з вёскі Алшаны Марыя Шут захавала ўсіх на аглядач мастацкай самадзейнасці шу-лобым выкананнем рускіх і беларускіх народных песняў. А якой памятка, разнастайнай і багатай была адкрываць у раённым шэры выстайка выяўленчага і прыкладнага мастацтва! У ёй прымаўлі ўдзел і самадзейныя мастакі. І разбіры па дрэву. І майстры ін-

крустаці, і вышывальнічцы. І дармо, што некаторым з іх не хапала майстэрства, професіяналізму навываў — яны тым не менш заставаліся мастакамі, стваральнікамі прыгожага.

Культурны ўздым аднаго з малавядзкіх куткоў Палесся характары, вядома, для нашай вёскі наогула. У вёсцы Барысаўцы Клімавіцкага раёна адін паўшчы Калгаснік гаварыў мне: «Вось стварыць бы які-небудзь гурток, ці што іншае, каб можна было сабрацца ў вольны час ды і пагуравацца аб прачытанай кнізе, даведзуча тое-сёе аб яе аўтары. Шукаў я, скажам, у нашай блізкасці хоць яку-небудзь кніжку аб Талстым, але так нічога і не знайшоў. Якая ж гэта бібліятэка!»

І я слухаў калгасніка і думав аб тым, што воль ужо і блізкасці іншая, больш багатая патрэба да вёскі, што і работу з сельскім чытачом трэба неяк іншакі ўжо арганізаваць, — не той час, не той і народ...

Перад мой лямбей пісьмо, дасланае ў рэдакцыю раённай газеты з вёскі Гарадзец. Аўтар яго — састарэлы па ўзросце, але яшчэ малады па духу, па сваёй энэргіі калгаснік Яўстрат Іванавіч Цыляў. Ён пастаянна піша ў раённую газету, іны раз даслае і вершы, пераважна сатарчаныя. На гэты раз Яўстрат Іванавіч піша: «Шостага жыўня ранішай у вёску толькі і было размову, што зноў у космас паліць чалавек, што яго імя Герман Штоў. Людзі зчынілі яму шчаслівага прызвалення... Потым нехта раптам спытаў: «Чакайце, а чаму ж гэта понаш не зноўш, ці ён, можа, зачынаецца, што сёння нядаўна?» — «Дзівак, — адказаў яму, — хто цяпер пойдзе ў царку, калі людзі сядзяць каля радзій...» Яўстрат Іванавіч, — заўважыў атэіст, і пісьмо само ён закінвае словамі: «Цяжка даводзіцца цяпер папам з іх хлусені. А хутка прый

Выступленні асобных выканаўцаў і ўсяго складу ансамбля адзначаны высокім майстэрствам. Вялікае ўражанне пакідае танец лётучага ахліміка ў выкананні артыста У Кійн Сейна. З імянным поспехам прынялі глядачы «Дзят закаханых» у выкананні артыстаў Маунг Кійн Сейна і Ма Кхін Сейн, калектыўны танец народаў Бірманскага саюза, танец марыянетак у выкананні жаночай групы, танец «Братоў-паўлінаў» і інш. Трэба адзначыць, што танцы і песні бірманцаў адлюстроўваюць прагрэсіўныя ідэі дружбы і адзінства паміж народамі.

Прыемным сюрпризам для мінскай аўдыторыі, якая цэла прымала ўсю праграму гацей, з'явілася выкананне артысткай До Кхін Сейн «Песні аб Радзіме» Дунаеўскага на рускай мове.

Пасля канцэрта бірманскіх артыстаў гораха вітаў народны артыст БССР Г. Штовіч. Са слоў вядомага мастацтвазнаўцы і аўдыёмагніста Міністра культуры Бірмы У Хейн Ній-унт. У іх прамовах былі выказаны думкі ўсім прысутным, што сапраўднае мастацтва збліжае народы, садзейнічае іх дружбе і ўзаемаваражэнню.

Б. УРАЛЬСКАЯ.

У Мінску прайшлі гастролі Дзяржаўнага ансамбля песні і тапца Бірмы. Калі знаёмішыся з самабытным бірманскім мастацтвам і бачыш у выкананні артыстаў сольныя і групавыя танцы, чуюш незвычайнае па гучанню арэстравае і акампаныментавыя дыя першы за ўсё пераконавацца ў арганічнай сувязі гэтага мастацтва з народным жыццём. Побач з танцамі, песнямі і музыкай, народжанымі ў гэтай далёкай краіне, бірманскія артысты пазнаёмілі мінчан з творамі глыбокай старажытнасці. Так, у цудоўным выкананні До Кхін Сейн мінчане ўбачылі, як ажылі ў танцы фрэскі VIII—XIII стагоддзяў.

Многія сотні год існуе бірманская арэстравая музыка, якая выконваецца пры рэзкім спалучэнні гонгаў, бамбукавых барабанаў, драўляных духавых інструментаў, шымбалаў і арфаў. Нельга, напрыклад, не адзіліцца, з якой віртуознай тэхнікай былі сыграны ў канцэртах інструментальныя п'есы на 20 барабанах. Прычым, адчуванне таго, што выканаўца іграе на ударных інструментах, зусім знікае.

Выступае жаночая група ансамбля.

НАВІНЫ ДОКУМЕНТАЛЬНАГА КІНО ЯНЫ ІДУЦЬ ПЕРШЫМІ

Гэты дзень запомніцца ім на ўсё жыццё. Сёння ў Нім Бердні і Міколы Чыставаеа вяселле. Тут, на Віцебскім дынава-пашоўнавым навінаце, знайшлі лічы свайго шчаслівага лёсу. Ад усёго сэрца ўдзячны Ніна і Мікола сваім сябрам, якія надалі ім на час свята.

А гэта Пятро Клімкоў — адзін з лепшых брыгадзіраў навінацы. Па прыкладу Валерыя Галавай, ён перайшоў у адстаўку брыгады. Цяжка было спачатку брыгадзіра да стала перадавой. Толькі гэта не супакоіла Клімкова. Ён зноў перайшоў у другую адстаўку брыгады.

Усе вучацца — гэта адна з галоўных запавядаў. У ачэрным тэхнікум лёгкай прамысловасці займаюцца многа здольных юнакоў і дзяўчат. Пасля напружанага рабочага дня вельмі добра і адпачыць. На канцэрце ва ўніверсітэце культуры навінацы маюць сустрацца з многімі нашымі знаёмымі.

ВЫРАБЫ СТАРАЖЫТНЫХ МАЙСТРОЎ

Беларускія археолагі правялі гэтым летам вялікую даследчую работу ў Полацку, які ў апошнія гады прынятае ўвагу вучоных. Зробленыя тут новыя раскопкі далі многа цікавага. Археолагам удалося знайсці вуліцу XII—XV стагоддзяў. Знойдзена шэсць яруснаў вулічных насілаў, пад якімі захаваўся дрэвяная сцяма з драўлянымі жолабамі для аводу лінійнай вады. Гэтыя знаходкі гавораць не толькі аб даўнім існаванні горада, але і аб высокай культуры тагачаснага горадабудавання.

ІХ НОРАВЫ, ІХ МАРАЛЬ

ФАКТЫ З ЗАРУБЕЖНЫХ ГАЗЕТ

ВАТЫКАН ІМНЕЦЦА У КОСМАС

У сувязі з развіццём касмічных палятаў кіруючыя колы Ватыкана ладзяць галаву над тым, якая пераванізацыя жыцця далёкіх планет. Аўтарытэтыя асобы м'яруюць, што неабавязна спатрыбаць місіянерска-касамічны, каб прывесці ў хрысціянскую веру касмічных жыхароў.

ЗОРКІ РОВЯЦЬ САБЕ РЭКЛАМУ

На вечары ў гонар кіназорак, якія ўдзельнічалі ў заходнеберлінскім фестывалі, кірспанданты прапалі заходнегерманскую актрысу Ляу Ракі выканаць сцэнку «Зоры вінаграду». Калі Ляу Ракі, стаўшы на крэсла, пачала абрыць ваўны вінаград, у ёй допінуў нейкія засябкі, і адзёнае задалася долу. Пакуль рэпарцёры (які ўжо не раз бачылі гэтую сцэнку) пстрыкалі фотаапаратамі, Ляу Ракі міла ўсімлілася і размахвавала бюстгалдартам.

НАВУКА АБ ЛЫСІХ ГАЛОВАХ

Даследаваўшы галавы больш чым тысячы музыкантаў розных арэстраў, група вучоных з Мільваўскага ўніверсітэта (ЗША) устанавіла, што ёсць пэўная залежнасць паміж музыкай і аб'ёмнасцю. Даказана, што музыканты, якія іграюць на трыбоне, лёгкае хутэй за іншых. Струныя інструменты, наадварот, садзейнічаюць больш інтэнсіўнаму росту валасоў у тых, хто іграе на іх.

АДІНАЦАТАЯ АБСТРАКЦЫЯ

У канцэртнай зале горада Кобленц (ФРГ) выконваецца твор кампазітара Янаса Кеміуса «Адзінацатая абстракцыя». Як тлумачыць сам аўтар, твор «пабудаваны на аснове ірацыянальнай лічы аднацінацы». Аркестр складаецца з адзінацінаці інструментаў, пад якімі ўсіх рухоўных адзінацінаці танцоўраў. Музыка складаецца з адзінацінаці тонаў, дванацінаці тон дэцызма электроннага апарата, каб стварыць незвычайна настроі. У час выканання...

КОНСКІ БІЗНЭС

Як высветлілася нядаўна, на лонданскім іпадроме на працягу году рад ардавала шайка гангстэраў, якія выкарыстоўвалі розныя наркатычныя сродкі, здольныя прымусіць коней бегчы павольней або хутэй. Зыходзячы з таго, пастаўлены публікава на тым ці ішага каня, гангстэры прымушалі абслугоўваючым персанал непракметна даваць коням той ці іншы наркатык. Як паказала расследаванне, многія высокапастаўленыя асобы карысталіся паслугамі гэтых махляроў, каб бяспробна гуляць у таталітэтары. Паліцыя не падала імяны гэтых высокапастаўленых асоб.

ПАРУШАЛЬНІКІ ПАРАДКУ

Восем паліцэйскіх машын прыбыло да запарку горада Месфіс (штат Тэнесі), каб арэставаць парусальнікаў грамадскага парадку — трох негрыянскіх школьнікаў, якія прыбылі паглядзець з'явіў. Башкі дзюжанскі прысуджаны да гранавога штрафу за парусіненне закона аб парадку на вуліцы. Паводле гэтага закону ў штаце Тэнесі негры маюць права наведваць запарку толькі ў адзін, устаноўлены для іх дзень тыдня — нядзелу.

КАМПАНСАЦЫЯ ДЛЯ ГЕРАІНІ ФІЛЬМА

47-гадовая амерыканка Гасэль Уілэр узаб'яла судоваму працэсу працаваць кінкампазітэрай. Калі вылучылі на экраны краіны выявы «Анатомія забойства». Гасэль Уілэр спрабуе даказаць, што аўтар сцэнарыя без не дазволу даведваў аб некаторых падрабязнасцях не біграфіі і экранізаваў іх. Улічваючы выявы прыбыткі, атрыманых кінкампазітэрай ад мастацтваў і фільмаў, Гасэль Уілэр патрабуе грашовай кампенсацыі. Суд павінен вырашыць, ці сапраўды гераіня фільма і пані Уілэр адна і тая ж асоба.

ЦУД НЕ АДБЫЎСЯ

Амерыканскае пасольства ў Ватыкане запартавала расследаванне па справе магнаха брата Піа да Пётральчына, які прадаў за вялікую суму кавалачак ваты, змочаны святою крыўлё. Гэты кавалачак ваты павінен быў вылучыць цяжкахворыя сына амерыканскага мільянера. Паколькі задарбё хлопчыка не пацешылася, ён прыкладваў ваты, маці аддала яе на лабараторыю даследавання. Было ўстаноўлена, што вата прамоцна крыўлё, курчыш Маші патрабуе ад Ватыканскага карніу. «Стварэнне карніу», — гаворыць Маші, — гэта

ПЕРАД ВЫСТУПЛЕННЕМ

(Закачанне. Пачатак на 3-й стар.)
хліні праз пятнаццаць пачалі гаварыць. Пра станковае кулямётнае са Стэфанай. Што куды з іх трэба выйхаць кіёмком. Пра Малазюка, які прыслаў пасланца з навіной і не добрай, але і не дрэннай. Ён сабраў ужо многа сялян у Дабромільскім і Турчанскім, але трэба ішчы іх сабраць у адно месца і сціла пераправіць пераз Сан, які ў гэтай мясцовасці ахоўваюць вайсковыя патулі. Стэфан у час успомніў пра чырвоныя плацаты, іголку, нітку і ножніцы. Базыль з ахвотай згадзіўся дастаць гэтыя баявыя рэчы. Калі ён адышоўся, Мадзі рантам спытаў, прымушаюць Стэфана глядзець сабе ў вочы:
— Ты втікаш звід у Расію, ці не? У цябе быў такі намер?
— Цяпер не. Пэўна ж не.
— А потым?
— Стэфан вагаўся. Адчуў у Мадзі падарознасць, тым больш цяжка было адказаць.
— Таксама не. Я ведаю, што б я зрабіў.
— Ну... Уважліва. Уважліва балаган і ўважліва. Уважліва. Гэта гаварыць гэта так, быццам самым голасам выказваў гальбаванне.
— Што ты гаворыш пра балаган? Гэта не балаган, — зазлаваў Стэфан. — Гэта паўстанне. А я хачу паглядзець паўстанне да рангу рэвалюцыі. Не ўмяні? Ранг рэвалюцыі! Пакажу тады зад Арнольд. Гэта ты за стыхійны балаган. Так, каб было і не было...
— Яны маўчалі насцарожана. Яныкі разважылі толькі тады, калі вярнуўся Базыль з рэчамі для Луці. Нібы якраз чыкалі сядзку сваёй размовы, як-то абазва хацелі закончыць нейкімі вывадамі.
— Я не хачу, каб дрэнна, — заявіў Мадзі і засмучана адвярнуў галаву.
— Я не хачу, каб дрэнна. Я хачу па-каміўністчынам, — сказаў Стэфан.
— Так, мы аднаго хочам, — сшыраў Мадзі і зноў суміра глядзеў на цень ад нагарабнага пня. Гэты цень даходзіў да яго ног і быў нібы ім самім і фанам яго жыцця. Праз хвіліну правадзір заснуў та натуральна, не чуючы павеі самі скелісця. Не чую, як нехта пракараў ў лагер сялян з Лютовіск і ўгаворваў іша, упарта.
— Ой бараны, бараны, дурнавата большавіка слухаеце, на зарэз ізіяце.
— Ускапіўся Базыль, ускапіўся Стэфан, нехта ўцякаў паміж ваямі і, як ужо, праслізгаў па падкожнікі жытамі. Беглі за Радзюстона, пацягнулі за сабою ён дзюгавых хлопцаў і дзюгавых кімзюжком. У іры стаў ваз, а на ім малады мучыжыня ў сарочцы з голай галавой. Ён гаварыў. Пачулі толькі фрагмент пра ірысцінцы лёс украінашаў, пра святую лямкаўскую зямлю, пра дзяўчу і вядрацінаў нахштат Мадзі.
— Давашы паўстаншаў наляцела проста на ваз, з кіямі, больш шчыкай зброі не было. Сутыкнуліся па сутнасці ізіе варажыя арміі. Базыль шпануў здыліены: — Ды гэта ж Мікалай Варбавец, я яго ведаю ішчы з фэсту, страляў, камісар!
— А што, калі пападу ў лоб нявіннаму? А, можа, тут ёсць хто наш?

ён. То так выглядала каханне, пра якое шпантаў са смехам старэйшыя дзятчаты? У песнях сялян пра радасць, а тым часам «шакаладныя Франкавы жарты» паклікалі на іе цэле і ў душы нешта нахштат агінага поту.
— Цібе я не боюся, — адказала яна Стэфану. — Толькі такая розніца справы бываюць пазней.
Змоўка раптоўна, ён ведаў, што яна нешта ўтойвае, і штурхнуў яе.
— Ну?
— Франак кажа, што толькі першы раз баліць, — шпантаў яна трасучыся. — Але я боюся...
— Не будзем гаварыць пра гэта, — вырашыў ён, не верачы, зрэшты, што размова на гэтую тэму скончылася. Аднак у душы ён быў задволены сваёй велікадушнасцю. «Яна, як шкло. Пры любым няправільным руху можна разбіць». Перакаваў сабе, што хоць яму іе дружбы, таго, што лічыў дагэтуль страшным назваўся. Без стукну адчыніўся перад ім дзверы дабраты, чалавечыя праўды, нячысціны, але цёлы і хопі ён не хапёў пацуршы сваім пацуршым, аднак быў задволены з кожнай хвіліны адпачынку ад інавісці, помсты і рэвалюцыйнага выніку. Дзверы адчыніліся, і прыняла яго маладая, і ён прыняў маладоства без успакіскіх поммыслаў. А ў сарудзіліся ён нават не ведаў, як прыступіла да тагожа шкла... Дабро, пакаштаваў дагэтуль толькі прадляжнага каханні. Два ці тры разы. Нішч адкаж на яго словы пра кветкі, прыгажосць свету і карачую руку пралетарыята патрабавала: «Навучыся кахаць, толькі тады прыходзіць спатканне з дзятчатымі». Паехаў тады ў Жэшчу. Каб скампраметаваць сабе. Уваходзіў у варты, куды запрашала з шыльцы паліцэйскага сунька, аднак быў пачоўсе і трохі тагожа сунька. «Паднімаю пеглі ў панчохах». Ён увайшоў. «Хачу паліцыя пеглі ў панчохах». «А ёсць у вас панчохах?» «Якая панчохах?» Урэшце збунтаваўся: «Не рабіце з мяне дурня. Я ішчы бланзок, але грошы ў мяне ёсць».
Смешны быў, Сёння прымаці адмаўляюцца сядомна, не хоча. Нікікі хваляванню, нікікі паліцэйскаму пеглі ў панчохах. Замахнуўся рукой, быццам ваяжучы снайпер, і рашуча абняў здаровай рукой Луцін стан, аж зарыў ногімі ў зямлю. Луціа задыхнулася, усломлілася ёй нешта іраірае. «Нішчо», — спыталася сама ў сябе, — «кожніе каханне пачынаецца аднолькава, аднолькава рэалізаваць? Ён зрабіўся дурня. І, бароніхася супраць усёго, што пагражала ёй не толькі ад Стэфана, паводзіла сабе як жывічына, якая ўладывала ўжо свае мінулыя ўражанні і выпрабаванні. Крэмду каханні.
— Калі б дзятка маё не памерла, у мяне быў бы ўвесь свет. Божа маты, одпуст выну... Я ўжо не вярнуся ў Лабову, не вярнуся. Маші сватае мяне за Франка, бо ніводзі. кавалер мяне не возьме. Я лавытка. А Франак хоча. І кесцід хоча. А я боюся, быццам звер прытаіўся і паліцьноўбае мяне. Не вярнуся. Мама праявіла мяне і зямля мяне зьсць. Выгадавала, выкарміла, з...
— Ну не гавары, не гавары, —

ЮМАНІТА

Як высветлілася нядаўна, на лонданскім іпадроме на працягу году рад ардавала шайка гангстэраў, якія выкарыстоўвалі розныя наркатычныя сродкі, здольныя прымусіць коней бегчы павольней або хутэй. Зыходзячы з таго, пастаўлены публікава на тым ці ішага каня, гангстэры прымушалі абслугоўваючым персанал непракметна даваць коням той ці іншы наркатык. Як паказала расследаванне, многія высокапастаўленыя асобы карысталіся паслугамі гэтых махляроў, каб бяспробна гуляць у таталітэтары. Паліцыя не падала імяны гэтых высокапастаўленых асоб.

ЮМАНІТА

Як высветлілася нядаўна, на лонданскім іпадроме на працягу году рад ардавала шайка гангстэраў, якія выкарыстоўвалі розныя наркатычныя сродкі, здольныя прымусіць коней бегчы павольней або хутэй. Зыходзячы з таго, пастаўлены публікава на тым ці ішага каня, гангстэры прымушалі абслугоўваючым персанал непракметна даваць коням той ці іншы наркатык. Як паказала расследаванне, многія высокапастаўленыя асобы карысталіся паслугамі гэтых махляроў, каб бяспробна гуляць у таталітэтары. Паліцыя не падала імяны гэтых высокапастаўленых асоб.

ЮМАНІТА

Як высветлілася нядаўна, на лонданскім іпадроме на працягу году рад ардавала шайка гангстэраў, якія выкарыстоўвалі розныя наркатычныя сродкі, здольныя прымусіць коней бегчы павольней або хутэй. Зыходзячы з таго, пастаўлены публікава на тым ці ішага каня, гангстэры прымушалі абслугоўваючым персанал непракметна даваць коням той ці іншы наркатык. Як паказала расследаванне, многія высокапастаўленыя асобы карысталіся паслугамі гэтых махляроў, каб бяспробна гуляць у таталітэтары. Паліцыя не падала імяны гэтых высокапастаўленых асоб.